

«Նոր ժամանակի Կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Նախաապրբենական փուլի
կազմակերպան նպատակներն ու իրականացման ուղիները

Առարկան՝ Մայրենի

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Ռուզաննա Ասլանյան

Ուսումնական հաստատություն՝ Ճոճկանի Գոռ Խուղինյանի
անվան մ/դ

Բովանդակություն

Նախաբան

Ջետազոտական համատեքստ

Նախաալբերենական փուլի կազմակերպման նպատակներն ու իրականացման ուղիները

Տվյալների մշակում և վերլուծություն

Եզրակացություն

Գրականության ցանկ

Նախաբան

«Աշխարհում ամեն ինչ սկսվում է սիրուց »

«...»

Ներկա օրերում կրթական բարեփոխումները ժամանակի հրամայականով անդրադառնում են կրթության բնագավառի կառուցվածքային բոլոր օղակներին ու կողմերին: Արդեն նկատելի տեղաշարժեր են կատարվել գրեթե բոլոր առարկաների ոլորտներում: Եվ, սակայն հանրակրթական դպրոցի առարկայացանկում առանձնանում են այնպիսի առարկաներ, որոնց կառուցվածքի ու բովանդակության վերափոխման խնդիրների շուրջ շարունակվում են բանավեճերը: Այդպիսիք են «Մայրենին», «Կերպարվեստը», «Տեխնոլոգիան» և այլն:

Յուրաքանչյուր առարկայի նորոշյա հիմնահարցերն ուսուցիչը պետք է կարողանա համադրել յուրովի և դրսևորել բարձր մանկավարժական կարողություններ: Ուսուցիչը պարտավոր է աշակերտին զգալ տալ մեր լեզվի համն ու հոտը, կշիռն ու արժեքը , գույնն ու երանգը , ձայնն ու լռությունը: Իսկ դրա համար անհրաժեշտ է մանկավարժի արվեստն ու վարպետությունը զուգակցել սրտացավության և իմաստության հետ: Նախաալբերենական փուլից սկսած պետք է այնպես աշխատել, որ փոքրիկը սիրով ու հաճույքով դպրոց գա և հաղթահարի իր առջև եղած դժվարությունները: Տարրական դպրոցի հիմնական նպատակը սովորողի մտավոր, հոգևոր և ֆիզիկական կարողությունների, լեզվամտածողության, գրագիտության, տրամաբանական հիմքերի և աշխատանքային նախնական հմտությունների ձևավորումն է:

Այս բոլոր որակներն ապահովելու համար ուսուցիչը պետք է ընդունակ լինի մոտենալ աշակերտին լավատեսորեն, կարողանա կառավարել սեփական տրամադրությունը, դիմախաղը, ձայնը, լինել հուզականորեն վարակիչ:

Ահա շփման այն միջոցները, որոնք անհրաժեշտ են ուսուցչին.

- ձայնի կուլտուրա, տեմբր, ինտոնացիա, տեմպ, բարձրություն, մեղեդայնություն;
- ծիծաղ, ուսուցչի արտաքին կերպար, վարքային դրսևորումներ;
- ժեստեր, դիմախաղ, ֆիզիկական կեցվածք, գործողություններ, տեսողական շփում;
- տեղաշարժումներ տարածության մեջ:

«Ուսուցչի գործունեությունը, ինչպես և դերասանինը, պահանջում է բարձր սոցիալական կուլտուրա: Այդ պատճառով անհրաժեշտ է անընդհատ պարապել, վարժվել և զբավել ինքնադաստիարակությամբ»:

«Ճանաչի՛ր ինքդ քեզ, քո բնությունը և դաստիարակվի՛ր»:

Ներածություն

«Յուրաքանչյուր երեխայի սրտի ինչ-որ անկյունում՝ ամենամեծ նվիրական տեղում, իր զգացմունքների լարն է գտնվում: Եվ այն ինչում է յուրովի: Որպեսզի նրա սիրտն արձագանքի իմ խոսքին, ինքս պետք է լարեմ՝ նրա լարին համապատասխան»:

Սուխոմլինսկի

«Ասա՛ ինձ, և ես կլսեմ ցու՛յց տուր ինձ, և ես կհիշեմ, մասնակից դարձրո՛ւ, և ես կհասկանամ: »

Չինական ասացվածք

«Ուսուցչի հաջողության գաղտնիքը, երեխաների տեսակետը հասկանալու, և իրերը նրանց տեսանկյունից դիտելու ունակության մեջ է »:

<<Յուրաքանչյուր երեխա ինչ որ չափով հանճար է և յուրաքանչյուր հանճար՝ ինչ որ չափով երեխա>>:

Ա.Շոպենհաուեր

<<Առաջին հերթին բանավոր խոսքով պետք է հարստացնել երեխաների մտքի բովանդակությունը: Խթանել ճշգրիտ մտածողության, արժեքավոր մտքերի առաջացման և համախմբման կարողությունը: Այս ամենի բացակայության դեպքում մայրենի լեզուն կորցնում է իր արժեքը»:

Է. Ի. Տիխեևա

- ❖ Ուսուցումը կազմակերպվում է համագործակցային մթնոլորտում, ուր և՛ երեխան, և՛ մանկավարժը նույն հարթության վրա են, գործունեության սուբյեկտների դերում:
- ❖ Մանկավարժը խորհրդատու է, ուղղորդող, օգնական, ավագ ընկեր:

Նախաայբբենական փուլի կազմակերպման նպատակներն ու իրականացման ուղիները

Նախաայբբենական շրջանի դասերը կառուցվում են հաշվի առնելով դպրոց նոր ոտք դրած երեխաների տարիքային առանձնահատկությունները, մասնավորապես ուշադրության և հիշողության առանձնահատկությունները: Այդ փուլում տարվող աշխատանքների հաջող կազմակերպման համար շատ կարևոր է դպրոց ընդունվող երեխայի նախապատրաստումը դպրոցական կյանքին ու կանոններին:

Դպրոցը երեխայի համար նոր աշխարհ է՝ նոր հետաքրքրություններով, հոգսերով ու տպավորություններով: Ուսուցիչն իր աշխատանքն այնպես պիտի կազմակերպի, որ առաջին օրերին երեխաների համար այդ ամենի մեջ հաճելին ավելի շատ լինի, ոգևորությունն ավելի մեծ: Առաջին օրերի ուսուցողական խնդիրները լուծելու համար այդ ոգևորությունը մեզ շատ է պետք գալու: Երեխաները պետք է զգան աշխատանքի պատասխանատվությունը: Սա շատ կարևոր նշանակություն ունի ոչ միայն այս առաջին օրերի ուսուցողական խնդիրների լուծման համար, այլև դաստիարակչական տեսակետից: Սովորելու աշխատանքի պատասխանատվությունը և դժվարությունը երեխաներն անպայման պետք է զգան, սակայն դրա հետ մեկտեղ պետք զգան, որ այդ աշխատանքն իրենց ուժերին ու կարողություններին համապատասխանում է, և ուսուցիչը դժվար պահերին միշտ իրենց հետ է, և չկա որևէ դժվարություն, որ նրանք, աշխատելու դեպքում չկարողանան հաղթահարել:

Երեխաները երկար ժամանակ չեն կարողանում կենտրոնացնել իրենց ուշադրությունը, նրանք միևնույն աշխատանքից արագ հոգնում են: Գործողությունների միապաղաղությունը ձանձրույթ է պատճառում: Այդ իսկ պատճառով անհրաժեշտ է նրանց գործունեության ձևերը փոխել յուրաքանչյուր տաս-տասնհինգ րոպեն մեկ՝ դասի յուրաքանչյուր փուլում: Աշխատանքը դասի ժամանակ կազմակերպում է այնպես, որ գրույցներն ու պատմություններն ընդատվեն ակտիվ խաղերով, ֆիզիկական վարժություններով, հանելուկների գուշակումով, նկարչությամբ, երգով, պարով և այլն:

Նախաայբբենական փուլի ճիշտ կազմակերպման համար ուսուցիչը պետք է բազմակողմանի պատրաստված լինի, հաշվի առնի ուսումնական ժամանակի յուրաքանչյուր վայրկյանը, դասը տանի մի քանի պլանով՝ նկատի ունենալով թե՛ դաստիարակչական, թե՛ կրթական աշխատանքների, թե՛ խաղի ու աշխատանքի ճիշտ գուճակցմամբ:

Ուսուցիչը պետք է նկատի ունենա հետևյալ հիմնական հարցերը, որոնք կարևոր նշանակություն ունեն աշակերտներին ծանոթացնելու դպրոցին:

- Աշակերտների տեղաբաշխումը՝ ըստ նրանց առողջական տվյալների ու դպրոցական առողջապահության պահանջների:
- Աշակերտների փոխադարձ ծանոթացումը, որը հնարավորություն կտա համերաշխ կոլեկտիվի ստեղծման համար:
- Դպրոցական կարգուկանոնի բացատրումը, որը պետք է ուղեկցվի համապատասխան ձևերի ցուցադրումով և երեխայի մեջ վարվեցողության կանոնը դառնա կարողություն:
- Ճիշտ նստել սովորեցնելը, որը ոչ միայն առողջապահական խնդիր է, այլև երեխաների ֆիզիկական նորմալ զարգացման և դասերին ակտիվ մասնակցելու հիմնական նախապայմաններից մեկն է:

Այս ամենը անդրադառնում է երեխաների կամքի ու բնավորության ձևավորման վրա:

Որպեսզի աշակերտներին ավելի լավ նախապատրաստես գրաճանաչության ուսուցմանը, ապա պիտի հաշվի առնես, թե որքան է զարգացած նրանց մոտ խոսքը: Խոսքի զարգացումը կարևոր նշանակություն ունի թե՛ ուսուցչի համար, որը երեխաներին նախապատրաստում է գրաճանաչության, թե՛ աշակերտների համար, որոնք պետք է լավ պատմելու կարողություն ունենան:

Առաջին դասարանի աշակերտի խոսքի զարգացման համար անհրաժեշտ երեք բաղադրիչներն են՝ բառապաշարի հարստացման, խոսքի արտահայտչականության և լավ պատմելու կարողության մշակման աշխատանքները պետք է իրականացնել միաժամանակ, իրար հետ սերտորեն կապված, դրա լավագույն միջոցը կապակցված խոսքն է:

Աշակերտի բառապաշարը իր հիմնական մասով համընկնում է գրական հայերենի համապատասխան բառամթերքի հետ, տարբերությունը միայն արտասանության ու շեշտադրության մեջ է: Ուսուցչի խնդիրը պետք է լինի ուղղել այդ բառերի արտասանությունն ու շեշտադրությունն և դրանք հիմք դարձնել երեխայի զարգացման համար:

Երեխայի խոսքում եղած առօրյա, բարբառային կամ օտար բառերն ու արտահայտություններն ուսուցիչն պետք է հետևողականորեն մաքրի՝ դրանց փոխարեն առաջադրելով գրական լեզվի համարժեքները: Յուրաքանչյուր երեխայի պատրաստվածության մակարդակն ամփոփելու համար ուսուցիչը պետք է պարզի՝

- խոսելու, հարցեր տալու, ընկերներին և ուսուցչին լսելու, հասկանալու, հանձնարարությունները կատարելու և միմյանց հետ հաղորդակցվելու ունակությունների մակարդակը;
- հայերենի հնչյունները ճիշտ արտասանելու կարողությունը;
- հնչյուններն արտասանում է որոշակի սխալներով;
- ունի կցկտուր, ցածրաձայն խոսք;
- ունի արտահայտիչ խոսք;
- ունի բնավոր կապակցված խոսք, կարողանում է վերարարտադրել հեքիաթները, պատմվածքները;
- հարցերի օգնությամբ, նկարների շուրջ կազմում է մեկ-երկու նախադասություն;
- չունի ամբողջական նախադասություններ կազմելու կարողություն;

- **Նախադասությունները թողում է անավարտ:**

Նախաայբբենական փուլում կարևոր է նաև տեսողության, լսողության, կինեսթետիկ զգացողության զարգացումը, որը երեխաների ճանաչողության և մտածողության զարգացման նախապայման է: Ուսուցիչը տևական վարժությունների միջոցով պետք է զարգացնի երեխաների հնչյունային լսողությունը, առանց որի հնարավոր չէ գրաճանաչության ուսուցումը:

Նախաայբբենական փուլի խնդիրներից են նաև երեխաների գրաֆիկական տեսողության զարգացումը: Նրանք կարողանան տարբերել կողմերը՝ վերև, ներքև, աջ, ձախ, առարկաների ձևերը՝ կլոր, ձվաձև, քառակուսի, եռանկյունի, գծերը՝ ուղղահայաց, հորիզոնական, ուղիղ, թեք, կլոր, կետերը, տողերն ու տառամասնիկները:

Նախաայբբենական փուլում գրաֆիկական տեսողության զարգացման համար կարևոր նշանակություն ունեն հատուկ դիդակտիկ պարագաների՝ երկրաչափական ձևերի, պարզ պատկերների, գունավոր պաստառների օգտագործումը: Պարզ պատկերների գունավորման, մանրագծման ու նախագծման աշխատանքները:

Նախաայբբենական փուլի կարևոր խնդիրներից է նաև գրամոտորային կինեսթեզիաների մշակումը:

«Այբբենարանի» նախաայբբենական փուլի հիմնական նպատակը գրաճանաչության համար անհրաժեշտ հիմք ստեղծելն է: Այն նյութ է տալիս բազմապիսի լեզվական, ճանաչողական ու դաստիարակչական աշխատանքների համար:

Նախաայբբենական փուլում տարվող աշխատանքները ուղղված են մեկ հիմնական նպատակի՝ երեխաներին գրաճանաչության նախապատրաստելուն: Այս փուլում տարվող աշխատանքների համակարգում առանձնահատուկ տեղ են գրավում ուսումնական հարցերը: Գրաճանաչության ուսուցման համար աշակերտները պետք է որոշակի լեզվական ու աշխարհաճանաչողական գիտելիքներ ունենան, տեսականորեն ու գործնականորեն նախապատրաստվեն կարդալու և գրելու մտավոր գործողությունների կատարմանը, որոշակի կարողություններ պետք է ձեռք բերեն այդ ուղղությամբ:

Գրաճանաչության նախաայբբենական կամ նախապատրաստական շրջանի հիմնական խնդիրները բաժանվում են 2 խմբի՝ կազմակերպչական և ուսումնական:

Կազմակերպչական խնդիրներ.

- նոր ուսումնական գործունեության ծանոթացումը,
- ուսուցչի ծանոթությունը աշակերտների հետ,
- ծանոթություն կրթական հաստատության կարգուկանոնին, դպրոցական շենքին
- ծանոթություն երեխաների իրավունքներին ու պարտականություններին ընկերներին, ուսուցիչներին և միջավայրի մարդկանց լսելու և նրանց խոսքին բարեկիրթ արձագանքելու ունակության ձևավորումը
- գրքից և գրենական պիտույքներից օգտվելու և դրանց նկատմամբ խնամքով վերաբերվելու կանոնների յուրացումը:

Ուսումնական խնդիրներ.

- երեխաների պատրաստվածության մակարդակի ուսումնասիրում
- խոսելու, բացատրելու, հարցեր տալու, լսելու հասկանալու,
- հանձնարարությունները կատարելու, համագործակցելու և հաղորդակցվելու ունակությունների մակարդակը
- հնչյունային լսողության մակարդակը և հայերենի հնչյունները ճիշտ արտասանելու կարողությունները. բառերն արտասանում է գրական հայերենի ճիշտ շեշտադրությամբ, հնչյուններն արտասանում է որոշակի սխալներով, ունի խղճուկ, կցկտուր, ցածրաձայն
- բանավոր կապակցված խոսք կառուցելու կարողություն ունի իր տարիքին համապատասխան բառապաշար, անգիր գիտի և արտահայտիչ արտասանում է փոքրիկ բանաստեղծություններ, կարողանում է վերարտադրել ունկնդրած պատմվածքները, հեքիաթները, կարող է առաջադրված պարզ բովանդակություն ունեցող նկարների շուրջ կազմել մեկ- երկու մտքով իրար կապակցված նախադասություններ, կարողանում է առաջադրված հարցերին պատասխանել ավարտուն նախադասություններով
- խոսքի շարահյուսական կառույցը. կարողանում է կառուցել ավարտուն, պարզ նախադասություններով խոսք, խոսքը կազմված է միայն պարզ, ոչ ավարտուն նախադասություններով, կապակցված խոսքում օգտագործված նախադասությունների միջև բացակայում են տրամաբանական, պատճառահետևանքային կապերը, չունի ամբողջական նախադասություններ կառուցելու կարողություն, նախադասությունները թողնում է անավարտ և անցնում է նոր մտքի,
- գաղափար ունենան պատմության, նախադասության, բառի, վանկի, հնչյունի մասին, կարողանան դրանք օգտագործել խոսքում,
- ձայնավոր և բաղաձայն հնչյունները տարբերակեն և կարողանան գունային սիմվոլի միջոցով դրանք արտահայտեն գծապատկերում,
- գիտակցեն ձայնավորի դերը վանկակազմության մեջ
- ունենան որոշակի բառապաշար և մտքերը կապակցված խոսքով ներկայացնելու կարողություն
- ունենան ներկելու, նկարելու, որոշակի գծային սահմանների մեջ հանձնարարվող գործողությունները կատարելու կարողություններ,
- կարողանան խաղալիքների և նկարների միջոցով բառերը խմբավորել ըստ ընդհանրացնող անունների / խաղալիքներ, սպասք, ծաղիկներ, մրգեր, բանջարեղեն/ և ըստ նրանց հատկանիշների / փայտից է , քաղցր է, հոտավետ է/:

Նախադասության, բառի, վանկի, միավանկ ու բազմավանկ բառերի, հնչյունի, ձայնավոր ու բաղաձայն հնչյունների, տառի, մեծատառի ու փոքրատառի և այլ լեզվական հասկացությունների մասին երեխաները գաղափար պետք է կազմեն նախաալբեթական շրջանում:

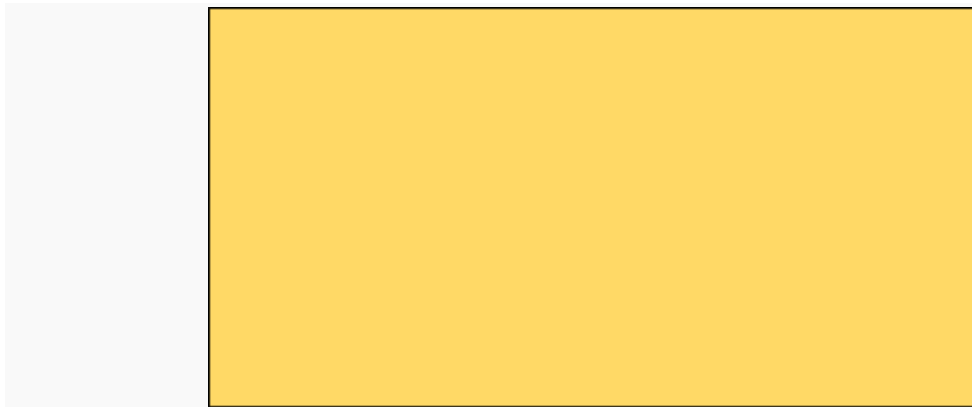
Նախաալբեթական շրջանում առաջացած խնդիրները լուծելու համար պետք է բոլոր դասերը կառուցել այնպես, որպեսզի հաշվի առնվեն դպրոց նոր ընդունված աշակերտի տարիքային առանձնահատկությունները. այդ 6 տարեկան երեխաները երկար նստել չեն կարողանում, արագ հոգնում են և չեն կարող զբաղվել միևնույն գործողությամբ: Դրա համար պետք է դասապրոցեն այնպես կազմակերպել, որ յուրաքանչյուր փուլում աշակերտը ակտիվ լինի: Անհրաժեշտ են հետաքրքրաշարժ

և խաղային պահեր. հանելուկների գուշակում, հեքիաթների պատմում, ֆիզդադար, բեմադրություններ, երգ, պար, ռիթմիկ շարժումներ:

Ի՞նչ ուղիներով է իրականացվում այդ աշխատանքները: Այս շրջանում աշակերտները յուրացնում են լեզվական մի շարք կարևոր հասկացողություններ՝ նախապատրաստվելով կարդալու և գրելու գործընթացին: Խոսք.

Նախաալբեթական շրջանում յուրաքանչյուր դասի ժամին աշակերտները կառուցում են կապակցված խոսք՝ մի քանի նախադասությամբ, պատմելով համապատասխան նկարը: Ինչպես այբուբենի նկարների, այնպես էլ հատուկ պատասառների շուրջ երեխաները ուսուցչի հարցերի օգնությամբ պատմություններ են հյուսում, վերարտադրում, ունկնդրում հեքիաթներ: Այս ընթացքում ուսուցիչը գաղափար է տալիս գծապատկերի մասին: Ուսուցիչն ասում է , որ պատմությունը կարելի գրել նույնիսկ առանց տառերը ճանաչելու: Ուսուցիչը գծում է մի ուղղանկյուն և ասում , որ ինչպիսի պատմություն էլ հորինենք կարող ենք տեղավորել այսպիսի տնակում՝

Գաղափար նախադասության մասին: Երբ արդեն երեխաները գաղափար ունեն պատմության մասին, կարողանում են վերարտադրել դասագրքի նկարները ու պատասառները, կարողանում են ինքնուրույն կառուցել կապակցված խոսք, ուսուցչի հարցերի օգնությամբ նախադասությունները պատմությունից առանձնացնելու ունակություններ պետք է մշակել: <<Յաջողական նկարաշարերի պատմում>> մեթոդի կիրառմամբ յուրաքանչյուր նկար ըստ իմաստի և բովանդակության հաջորդում է մյուսին, և կազմվում է մի ամբողջական պատմություն: Յետագայում առանձնացնելով նախադասությունը գաղափար ենք տալիս գծապատկերի մասին: Գծապատկերի սկզբում դնում ենք հոծ և բարձր գիծ, իսկ վերջում երկու կետ : Նախադասությունը սկսում ենք մեծատառով, իսկ վերջում դնում ենք վերջակետ:

Գաղափար բառի մասին. Նախադասությունը վերլուծելու և նրա բաղադրիչները դիտարկելու միջոցով աշակերտներին պետք է գաղափար տալ

Նաև բառի մասին, որպեսզի բառը դիտարկվի որպես նախադասության բաղադրիչ մաս, ապա որպես որևէ կոնկրետ իմաստ արտահայտող լեզվական միավոր: Բառի մասին գաղափարը նույնպես տրվում է գծապատկերի միջոցով: <<Կենդանի բառեր>> խաղային մեթոդի կիրառումը օգնում է ամրապնդել բառ հասկացողությունը: Այն ամրապնդելուց հետո տրվում է բառի գծապատկերը նախադասության մեջ և նշում , որ իբրև բառ հանդես է գալիս նաև օժանդակ բայը, և որ յուրաքանչյուր բառ նախադասության մեջ ունի իր ուրույն տեղը:

Բառի կազմությունը:Վանկ.

Բառի մասին, որպես եզրույթ գաղափար ունենալուց հետո ուսուցչուհին ծանոթացնում է վանկին: Լավ կլինի ներկայացվող բառերը լինեն բազմավանկ, որ աշխատանքը ավելի հեշտ լինի: Նկար քարտերի միջոցով ուսուցչուհին արտասանում է բառի առաջին վանկը: Երբ բառերը արդեն կարողանում են բաժանել մասերի, որոշել քանի մասերից է կազմված, ներմուծվում է վանկ եզրույթը, ասելով , որ բառի այդ առանձին մասերին անվանում ենք վանկ: Եթե մասերի չի բաժանվում, ապա միավանկ բառ է, եթե բաժանվում է մի քանի մասերի, ապա բազմավանկ բառ է:

Գաղափար հնչյունի մասին.

Չնչյունի գաղափարը ներմուծելու համար նպատակահարմար է ներկայացնել նկար քարտերով մի շարք միավանկ բառեր, տալ դրանց գծային պատկերը: Այսպիսով գծային պատկերները կունենան տարբեր կառուցվածք: Ուսուցչուհին պետք է կենտրոնացնի բառի սկզբի և վերջի հնչյունների վրա,որի ամրապնդումից հետո աշխատանք է տարվում բառամիջի հնչյունները լսելու վրա: Երբ երեխան կարողանում է բառի մեջ լսել հնչյունները պետք է ներմուծել հնչյուն եզրույթը:

Գաղափար ձայնավոր և բաղաձայն հնչյունների մասին.

Բաղաձայն և ձայնավոր հնչյունները երեխաները տարբերակում են գործնական եղանակով:Նկարների ներկայացնելուց հետո սկզբում վերլուծում են կարճ բառերը,որոնք պարունակում են տարբեր ձայնավորներ: Երբ երեխան համոզվում է , որ որոշ հնչյուններ երկար են հնչում,իսկ որոշ հնչյուններ` կարճ, ներմուծվում է ձայնավոր և բաղաձայն հասկացողությունները, հիմնավորելով, որ բաղաձայն հնչյունները կարճ են հնչում, իսկ ձայնավորները` երկար:Նկար-բառի մոդելի վրա աշակերտը ցույց է տալիս հնչյունները քառակուսիների բաժանելով, իսկ ձայնավորները ներկում է կարմիր գույնով: Գրելու նախապատրաստում:

Նախաալբերենական փուլի կարևորագույն խնդիրներից է նաև գրելուն նախապատրաստել: Դրա համար անհրաժեշտ է աշակերտի մատների ֆալանգների ամրացումը, ձեռքի դաստակի մարզումը, տեսողական հիշողության զարգացումը, տետրի մեջ կողմնորոշվելու կարողությունը, հայերենի հիմնական տառամասնիկների գրելու կարողության մշակումը, ձախից աջ գրության ապահովումը:

Չետագոտության ընթացք

Չետագոտական աշխատանք կատարելու համար ընտրել եմ մայրենիի դասաժամերը: Աշակերտների հետաքրքրասիրությունը և ակտիվությունը շարժելու համար ընտրել եմ ուսուցման խաղային, մտազրոհ, հաջորդական նկարաշարերի պատմում , խմբային, համագործակցային, ձևագնդի, պոպկոռն մեթոդները, որոնք նպաստում են աշակերտների աշխուժացմանը, արագ կողմնորոշմանը, կարծիքների փոխանակմանը, ինքնազարգացմանը: Չետագոտությունը կատարել եմ նախաալբերենական շրջանում մայրենիի գրեթե բոլոր դասաժամերին, քանի որ դասավանդում եմ հենց առաջին դասարանում: <https://youtu.be/PTRJyqMtiPE>

Առաջին շաբաթվա ընթացքում նպատակահարմար եմ գտել կիրառել մուլտֆիլմի ցուցադրությունը, որի միջոցով պիտի պարզեի աշակերտներից յուրաքանչյուրի մոտեցումը, դիտած հեքիաթին, մտապահելը, մուլտֆիլմի ազդեցությունը երեխայի տրամադրության վրա, երեխայի արձագանքը մուլտֆիլմ դիտելիս: Չեքիաթը դիտելուց հետո հարցերի միջոցով պարզել ե, թե ով էր ուշադիր, ով էր կարողանում մինչև վերջ լսել և ով էր կարողանում ակտիվ մասնակցել քննարկմանը:

Նախաալբերենական շրջանում պատմության մասին գաղափար տալուց հետո աշակերտներին պետք է անընդհատ խոսեցնել, խոսքը զուգորդել համարժեք գործողություններով, աստիճանաբար հասնել նրան, որ աշակերտները կարողանան գրագետ և ամբողջական խոսքով արտահայտեն այն, ինչ կատարում են: Աշխատանքը շարունակվել է տեսանյութերը զուգակցելով նկար-պատմություններով: Ամեն դասի հիշեցնել դասը պատմելուց հետո, որ դա պատմություն է ամբողջական:

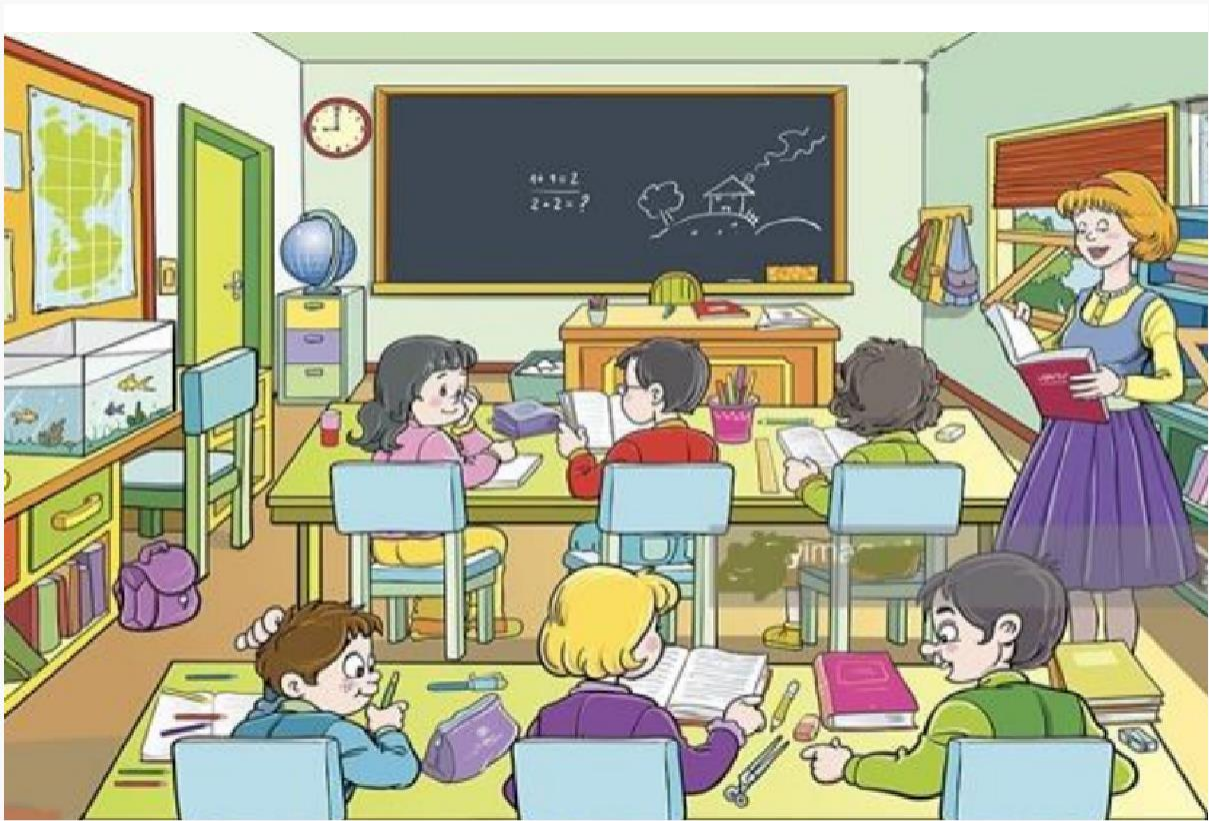
Ապա /հավելված 1/ .

Ո՞ր նկարներն են համապատասխանում այս նկար - պատմությանը, նշի՛ր :

Չավելված 1

Հավելված 2

Նախադասության մասին գաղափար տալու դասաժամերին օգտագործելով Հաջորդական նկարաշարերի պատմում մեթոդը, որի կիրառման դեպքում յուրաքանչյուր նկար ըստ իմաստի և բովանդակության հաջորդում է մյուսին և կազմում է մի պատմություն: Խոսք կառուցելու, երեխաների ակտիվությունը խթանելու համար նրանց ուղղել են հարցեր ցուցադրելով նկարը. <<Ի՞նչ է պատկերված նկարում>>, <<Ի՞նչ եք կարծում, ինչի՞ մասին է պատմում նկարը>>, <<Ինչպիսի՞ ավարտ կունենա մեր պատմությունը, եթե սկզբից վերաշարադրենք այն>>: Այսպիսով երեխայի խոսքն ունենում է սկիզբ, ընթացք և ավարտ: Ճարժական նկարներով ստեղծվ ենք պատմություն ամեն նկարը մի նախադասություն է արտահայտել: Աշակերտները պատմել են նկարը , միաժամանակ շեշտը դնելով, որ այն կազմված է նախադասություններից, իսկ նախադասությունները սկսվում են մեծատառով, վերջում դրվում է վերջակետ: Ապա խաղային մեթոդով օգտագործելով նկար քարտերը ամրապնդեցինք :

Խաղի մեջ հարցադրումը հետևյալ բնույթն էր կրում,ի՞նչն է պակասում գծապատկերում:

Հավելված 3

Աշակերտները կարողանում էին արագ կողմնորոշվել և տեղադրել վերջակետն ու մեծատառի գծիկը:

Բառի մասին գաղափար տալու ժամանակ գրատախտակին գծելով գծապատկերը ծափերի միջոցով առանձնացրել ենք բառերը: Կենդանի բառեր խաղային մեթոդի կիրառմամբ դասավորվել են աշակերտներն իրենց տեղերում: Ներկայացնելով նախադասությունը բացատրել են երեխաներին, որ իրենք են հանդես գալու բառի դերում: Կանգնելով կողք կողքի՝ յուրաքանչյուր երեխա արտաբերում է այն բառը, որով հանդես է գալիս հենց ինքը: Իբրև բառ հանդես է գալիս նաև օժանդակ բայը: Հավելված 3-ում տրված է մի քաղաքային տեսարան, նկար-նախադասություններ և առարկայական նկարներ՝ հեծանիվ, լուսակիր, նկարիչ: Առաջին անգամ նկարի տակ տրվում է բառի գծապատկերը: Աշակերտների ակտիվ մասնակցությամբ ստեղծում ենք մի պատմություն: Նկարը պատմելուց հետո պատմությունից առանձնացնում ենք նախադասություններ: Առաջին անգամ նկարի տակ տրվում է բառի գծապատկերը: Բացատրում են, որ նախադասության մեջ նման բաժանումները նշանակում է, քանի բառից է կազմված այդ նախադասությունը: Պատկերը նկարի տակ նշանակում է, որ մեկ բառ է: Դա բառի նշանն է, մոդելը: Օգտագործում են «Կենդանի բառեր» մեթոդը: «Երեխան հեծանիվ է քշում», «Տղան անցնում է փողոցը», նախադասությունների բառերն ենք որոշում երեխաների միջոցով: Կարդում են նախադասությունը, և 4 աշակերտ կանգնում են ըստ բառերի քանակի՝

Ձեռքին պահելով բառի մոդուլները: <<Երեխան հեծանիվ է քշում>>: Կարողում եմ <<Տղան անցնում է փողոցը >> նախադասությունը: Չորս աշակերտ ամեն մեկը բառի մի մոդուլ է ձեռքին՝ կողք կողքի կանգնելով կազմում են նախադասությունը: Ըստ կազմված գծապատկերի մեկ անգամ ևս հիշում ենք, որ նախադասությունը սկսվում է մեծատառով, վերջում դնում ենք վերջակետ: Երբ արդեն երեխաներին հասկանալի է, որ նախադասությունը կազմված է բառերից, առանձնացնում ենք բառերը՝ նկարիչ՝ մեկ բառ է, հեծանիվ՝ մեկ բառ է, լուսակիր՝ մեկ բառ է: Ապա երեխաները իրենք են բերում նախադասությունների օրինակներ և հաշվում, թե քանի բառից է կազմված: Նախապես ձեռքիս տակ ունեի մի քանի նախադասությունների գծապատկերներ՝ բաժանված բառերի: Ցուցադրում եմ աշակերտներին և պահանջում բերել նախադասությունների օրինակներ ըստ գծապատկերի: Հիշեցրել եմ, որ փոքրիկ քառակուսին օլժանդակ բայն է, որ կարճ բառ է և գրվում է առանձին: Ապա դասն ավելի աշխույժ դարձնելու համար խաղացել ենք շարքերով: Առաջին շարքը ասել է նախադասություններ, երկրորդ շարքից գրատախտակին գծապատկերն են գծում՝ ցույց տալով բառերը, երրորդ շարքը ասում է նախադասությունների բառերի թիվը՝ կանգնելով ըստ բառերի հերթականության: Կրկնելով մի քանի անգամ երեխաները վարժվեցին պատմությունից առանձնացնել նախադասություններ և որոշել դրանց մեջ մտնող բառերի քանակը: Վանկի մասին գաղափար տալու ժամանակ ծափերով բառը բաժանում ենք մասերի: Բառի մի մասն արտասանելով հետո մյուսն արտասանում է աշակերտը: Ապա այդ նույն բառը ծափերով արտասանեցին երեխաները: մեջբերեցինք եռավանկ, քառավանկ բառեր: Մասերով արտասանելով ծափեր և որքան ծափեր, այնքան մասից էլ կազմված է բառը: Մասերն ասելով՝ հարվածել ենք նաև ձեռքերով սեղանին, որքան հարվածել ենք այնքան մասերից բաղկացած էր բառը: Խմբային մեթոդի միջոցով խաղաղցել ենք խաղեր որտեղ նկարը բաժանված էր մասերի, միացնելով նկարի մասերն իրար արտասանում էին նկարի վրայի պատկերների անունները: Միավանկ բառերի նկարները տրվում էին ամբողջական, իսկ բազմավանկ բառերի նկարները մասերի բաժանված: Երեխաների համար հաճելի և հետքերի եր խաղերով սովորելը: <<Ո՞ր առարկան չկա>> խաղի միջոցով զարգացնելով երեխաների ուշադրությունը և տեսողական հիշողությունը, գտել ենք, թե որ առարկան չկա և քանի վանկ ունի այն: <<Արագ գտիր իմ կեսը>> խաղի միջոցով աշակերտները ասելով բառի առաջին վանկը:

Հավելված 4

Նկարի միջից գտի՛ր մեկական միավանկ , երկվանկ , եռավանկ բառեր և միացրու՝ գծապատկերին:

□

└───┘

□ □

└───┘

□ □ □

└───┘

Ջնչունի մասին գաղափար տալուց գրատախտակի պաստառի վրա նկարներ են իրենց բառային մոդուլով : Գրատախտակի մոտ կանչված աշակերտը բառի հնչյուններն է ցույց տալիս : Բառի մոդը գծիկներով քառակուսիների բաժանելով ստանում ենք նրա հնչյունային պատկերը: Դասարանը բաժանվել է խմբերի, քարտերի վրա նկար-բառեր են բառի մոդուլով : Պահանջվել էր ներկայացնել հնչյունային պատկերը: Աշակերտները բաժանելով քառակուսիների կատարել են աշխատանքը՝ ներկելով ձայնավորների վանդակները կարմիր գույն:

Հավելված 5

Կազմել նկար-բառի հնչյունային գծապատկերը և գունավորել ձայնավոր հնչյունը :

ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՄՃԱԿՈՒՄ ԵՎ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Տալ պատմության, նախադասության, բառի գծապատկերը:/ Խմբային մեթոդ/

Գծել հնչյունային գծապատկերները :

Ինչպե՞ս է անցկացնում իր օրը տղան
/առանձնացնել պատմություն, նախադասություն, բառ, վանկ, հնչյուն/
/մտազրոհ, կենդանի բառեր մեթոդներ/

Եզրակացություն

Երեխաներն ամենից հեշտ լեզու են սովորում կրտսեր դպրոցական տարիքում՝ հատկապես 6 տարեկանում: Սրանից հետոնում է, որ մարդու խոսքի կուլտուրան սկսվում է կազմավորվել ամենավաղ տարիքում: Դրան հաջորդում է գիտակցական շրջանը՝ դպրոցական տարիքը: Եթե աշակերտն ինչ որ բան բաց է թողել, ապա հետագայում այն դժվար կլրացնի: Մայրենի լեզուն յուրացնելու շրջան է ուսուցման տարրական օղակը: Յենց այստեղ էլ պետք է օգտագործել երեխաների այդ տարիքին հատուկ բնական լեզվամտածողությունը: Տարրական դասարաններում պետք է լուրջ ուշադրություն դարձնել համապատասխան գրագիտության վրա: Իսկ հիմքը հենց առաջին դասարանն է : Արդի ժամանակներում դպրոցում պետք է ուսումնական գործընթացն այնպես կազմակերպել, որ բացահայտվեն յուրաքանչյուր դպրոցականի անհատական առանձնահատկությունները, որ նրա համար սովորելը դառնա անհատական պատասխանատվության գիտակցում, ինքնուրույն լինելը վարքագիծ: Երեխայի համար սովորելը, գիտելիքներ յուրացնելը, կարողություններ ձեռք բերելը, դրանք հետագայում կիրառելը և հմտություններ դարձնելը մտավոր մեծ ջանքեր է պահանջում մինչև այն պահը, երբ գիտելիք ստանալու և ճանաչողության հրճվանքը դառնա պահանջ: Այսպիսով իմ առջև դնելով նպատակ՝ հասցնել երեխաներին այն մակարդակին, որ նրանք կարողանան ճիշտ արտաբերել հնչյունները, կարողանան բանավոր կապակցված, ավարտուն խոսք կառուցել: Տարբերակեն պատմություն, նախադասություն, բառ , վանկ, հնչյուն լեզվական միավորները: Կարողանան պարզագույն գծապատկերների միջոցով ներկայացնեն դրանք/ համարում են կատարված : Յետաքրքրաշարժ խաղերի, բազմազան մեթոդների կիրառմամբ երեխաները հմտություն են դարձրել պատմություն, նախադասություն, բառ, վանկ , հնչյուն լեզվական միավորների օգտործումը առօրյայում: Ունեն կապակցված բանավոր խոսք:

<<Մանկավարժի համար պարտադիր է լավ այգեպանի օրինակին հետևելը>>:

Գրականություն

1. Ջ. Գյուլամիրյան << Հայոց լեզվի տարրական ուսուցման մեթոդիկա>>, Չանգակ 2006թ.

2 Тихеева Е. И. <<Развитие детей >> М – 1981г

3 Карпова С. Н. Труве И. <<Психология речевого развития ребенка>> изд- Рос-ун 1987г

4 Վ. Սարգսյան <<Այբբենարան >>

5 Ա. Պետրոսյան <<Մեթոդական ձեռնարկ>>

6 Ա.Ե. Տեր –Գրիգորյան “Վեց տարեկան երեխաները դպրոցում”, Երևան-Լույս”, 1986թ.

7 Ա. Քյուրքչյան , Լ. Տեր- Գրիգորյան Ուսուցիչի ձեռնարկ <<Վեց տարեկան երեխաների ուսուցման առանձնահատկությունները>>: